

International
Federation of
Library
Associations and Institutions

unesco

Information for All
Programme

Manifest IFLA-UNESCO pro školní knihovny 2025

Vize

Program školních knihoven¹ podporuje a obohacuje proces vyučování a učení celé školní komunity prostřednictvím kvalifikovaných odborníků, školních knihovníků a zaměstnanců, kvalitních fyzických i digitálních sbírek, vhodných prostor, moderního vybavení, služeb a aktivit. V dynamicky se rozvíjejícím informačním prostředí, kde nové technologie přináší jak příležitosti, tak i výzvy, je role školních knihoven klíčová. Aktivně se podílejí na rozvoji gramotnosti, kritického myšlení, kreativity a globálního občanství a přispívají k inkluzivnímu a rovnému vzdělávání, které je dnes důležitější než kdykoli předtím.

Poslání a cíle

Program školní knihovny a její kvalifikovaní odborníci se zaměřují na rozvoj žáků tím, že jim poskytují rovný přístup k vzdělávacím zkušenostem a zdrojům prostřednictvím přístupného, přívětivého a inkluzivního prostoru pro vzdělávání, který umožňuje všem členům školní komunity stát se angažovanými kritickými mysliteli, efektivními čtenáři a odpovědnými uživateli, hodnotiteli a tvůrci informací v různých formátech.

Je nezbytné zajistit rovný přístup ke společnému prostoru pro vzdělávání v knihovnách mateřských, základních i středních škol², stejně jako ke zdrojům a diferencovaným vzdělávacím příležitostem pro všechny žáky – bez ohledu na jejich věk, rasu, pohlaví, náboženské vyznání, sexuální orientaci či identitu, zdravotní postižení, národnost, jazyk, profesní, ekonomické, kulturní nebo sociální postavení. Zvláštní podpora musí být zajištěna pro ty, kteří nemohou využívat běžné knihovní služby a fondy.

Přístup ke službám a fondům školních knihoven by měl vycházet z Všeobecné deklarace lidských práv OSN, Úmluvy OSN o právech dítěte a Cílů udržitelného rozvoje OSN. Tento přístup nesmí podléhat komerčním tlakům ani jakékoli formě

¹ Program školní knihovny představuje systematicky plánovanou a komplexní nabídku výukových a vzdělávacích aktivit, které podporují rozvoj mediální a informační gramotnosti žáků, jejich výzkumných a badatelských dovedností, čtenářského zájmu, digitálních kompetencí a dalších gramotností vycházejících z kurikula.

² Školní knihovna je fyzický i digitální prostor pro učení v rámci veřejné či soukromé základní nebo střední školy. Slouží k uspokojování informačních potřeb žáků a zároveň podporuje naplňování učebních plánů učitelů a dalších zaměstnanců. Poskytuje sbírku vzdělávacích materiálů odpovídajících úrovni vzdělávání dané školy a je spravována školním knihovníkem, který prostřednictvím čtenářských, informačních a výzkumných aktivit a služeb rozvíjí kognitivní, osobní, sociální i kulturní schopnosti žáků a učitelů. Školní knihovny mohou působit pod různými názvy, například školní knihovna, mediální centrum, centrum dokumentace a informací, knihovní centrum či společný vzdělávací prostor.

ideologické, politické či náboženské cenzury.

Školní knihovny jsou propojeny s veřejnými knihovnami, knihovnami vysokých škol a širší informační sítí v souladu s Manifestem veřejných knihoven IFLA-UNESCO.

Školní knihovna je sdílený prostor pro vzdělávání, kde školní knihovník vyučuje a spolupracuje se školní komunitou s cílem:

- poskytovat odbornou výuku a vedení všech žáků jako kvalifikovaný informační specialista;
- podporovat a posilovat vzdělávací cíle stanovené v poslání a učebních plánech školy;
- zajistit bezpečné vzdělávací prostředí pro všechny žáky, kde je respektováno a podporováno jejich úsilí o získávání znalostí a kde jsou chráněny jejich osobní údaje;
- vybírat a využívat širokou škálu relevantních a flexibilních vzdělávacích zdrojů, vzdělávacích her a výukových strategií, které odpovídají potřebám a schopnostem všech žáků a zároveň je vystavují rozmanitým myšlenkám a názorům, podnětům, příležitostem, zkušenostem, zdrojům a nástrojům;
- spoluvytvářet aktivní zážitky z bádání a objevování ve fyzickém i virtuálním prostoru;
- podporovat samostatné čtení pro získávání znalostí, porozumění, rozvíjení představivosti a pro radost;
- podporovat a zlepšovat čtenářskou gramotnost a radost ze čtení prostřednictvím široké škály zdrojů a strategií, včetně čtení nahlas ve všech věkových kategoriích, společného čtení a volného dobrovolného čtení po celý rok;
- poskytovat služby a aktivity během celého školního dne i mimo něj;
- vychovávat žáky k etickému využívání a tvorbě informací a znalostí, včetně rozvíjení dovedností a různých druhů gramotnosti nezbytných pro orientaci v současných a nových technologiích.
- vést žáky k celoživotnímu využívání knihoven;
- organizovat vzdělávací aktivity, které podporují kulturní a sociální povědomí a citlivost;
- podporovat a posilovat kulturní a společenské cíle ve spolupráci s místní komunitou;
- podporovat a zapojovat celou školní komunitu i širší okolí do práce školní knihovny;
- uplatňovat a hájit zásady intelektuální svobody a přístupu k informacím jako základu odpovědného občanství a podílení se na demokracii;
- poskytovat učitelům a zaměstnancům příležitosti k profesnímu vzdělávání, zejména v oblasti nových zdrojů, technologií, kurikula a výukových metod;
- pravidelně revidovat a obnovovat cíle i činnosti školní knihovny;
- přispívat k překonávání digitální propasti a jiných forem sociálního vyloučení.

Program školní knihovny naplňuje tyto cíle prostřednictvím:

- tvorby spravedlivých politik a vzdělávacích programů,
- výběru, akvizice a zpracování kvalitních zdrojů a technologií,

- zajištění fyzického i intelektuálního přístupu k rozmanitým informačním zdrojům,
- poskytování podnětného fyzického i virtuálního prostředí pro vzdělávání,
- zaměstnávání kvalifikovaných knihovnických odborníků a vyškoleného administrativního personálu.

Financování, legislativa a síť

Program školní knihovny je nezbytnou součástí každé dlouhodobé strategie vzdělávání, včetně rozvoje různých druhů gramotnosti, poskytování a tvorby informací a hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje. Je odpovědností místních, regionálních a vnitrostátních orgánů podporovat programy školních knihoven prostřednictvím konkrétních právních předpisů a politik, které zajistí dostatečné a trvalé financování kvalifikovaných pracovníků školních knihoven, materiálů, technologií, prostorů, zařízení a celoživotního profesního vzdělávání. Program musí garantovat, aby školní knihovny byly bezplatné pro žáky, zaměstnance školy a rodiče, jakož i pro místní komunitu, pokud jsou knihovní zařízení sdílená nebo provozovaná společně.

Program školní knihovny je nezbytným partnerem v místních, regionálních, národních a mezinárodních knihovnických a informačních sítích.

Pokud školní knihovna sdílí prostory nebo zdroje s jiným typem knihovny, například s knihovnou veřejnou, je nezbytné, aby její jedinečné cíle byly respektovány a naplňovány prostřednictvím aktivní spolupráce s kvalifikovaným pracovníkem školní knihovny.

Provoz a řízení, včetně kvalifikovaného odborného knihovnického personálu

Aby byl zajištěn efektivní a odpovědný provoz školní knihovny jako celoškolského vzdělávacího prostoru, je úkolem vedení školy:

- integrovat zaměření a odborné znalosti školního knihovníka do celkové strategie řízení školy;
- poskytovat administrativní podporu tak, aby bylo možné plně využít potenciál školní knihovny pro všechny žáky;
- zajistit dostupnost školní knihovny pro všechny členy školní komunity a její fungování v kontextu místní i globální komunity;
- prezentovat program školní knihovny v propagačních materiálech školy a na webových stránkách;
- zakotvit zásady služeb školní knihovny v souladu s cíli, prioritami a obsahem školního kurikula i se zájmy školní komunity.

Školní knihovna samotná pak musí:

- mít vedením školy schválené zásady pro rozvoj vzdělávacích zdrojů a zajištění svobodného přístupu k informacím;
- být organizována a spravována v souladu s profesionálními standardy;
- spolupracovat s učiteli, vedením školy, správci, rodiči, ostatními knihovníky, informačními odborníky a komunitními skupinami;

- využívat průběžný proces monitorování, hodnocení a odpovědnosti, jehož výsledky jsou sdíleny se školou, členy místní komunity a dalšími zainteresovanými stranami.

Školní knihovník je kvalifikovaný a motivovaný odborník, který zodpovídá za plánování a řízení programu školní knihovny. Působí jako informační specialista, spolupracuje se všemi členy školní komunity a udržuje kontakty s veřejnou knihovnou i dalšími institucemi v širší komunitě. Součástí jeho profesního zázemí by mělo být členství v příslušném knihovnickém sdružení.

V každodenní praxi by měl být školní knihovník podporován administrativním personálem, který je řádně proškolen v postupech školní knihovny. V souladu se školními zásadami mu mohou pomáhat také vhodně vyškolení dobrovolníci.

Kvalifikace a role školního knihovníka i administrativních pracovníků se mohou lišit v závislosti na rozpočtu, učebních osnovách a metodice výuky školy, a to v rámci místních, regionálních i národních právních a finančních rámců.

V prostředí moderní informační sítě je úlohou kvalifikovaných odborníků ve školních knihovnách být schopnými lídry – kompetentními v plánování a výuce nových gramotností a digitálních dovedností, v řízení programu a provozu školní knihovny – a zároveň odpovědnými partnery studentů, učitelů, celé školní komunity i místního prostředí.

Propagace a šíření manifestu

Každé dítě má právo využívat výhod školního knihovního programu, jak je uvedeno v tomto manifestu na podporu **Cíle udržitelného rozvoje OSN (SDG) č. 4: „Zajistit inkluzivní a kvalitní vzdělávání a podporovat možnosti celoživotního učení pro všechny.“**

Přístup k informacím (**SDG 16.10**), kultura (**SDG 11.4**) a využívání informačních a komunikačních technologií (**SDG 5b, 9c a 17.8**), jak je vymezuje OSN a potvrzuje IFLA, by měly být zaručeny celé školní komunitě.

Vlády prostřednictvím svých ministerstev a vzdělávacích úřadů nesou odpovědnost za tvorbu strategií, politik, plánů a pravidelných revizí, které zajistí uplatňování zásad tohoto manifestu.

Ředitelé škol a místní školské rady jsou vybízeni, aby toto prohlášení začlenili do svých strategických dokumentů a přispěli tak k formování žáků v odpovědné občany.

Schváleno na 13. zasedání Mezivládní rady UNESCO IFAP, duben 2025

³ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>